

Wersja zanonimizowana

C-28/22 - 1

Sprawa C-28/22

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

12 stycznia 2022 r.

Oznaczenie sądu krajowego:

Sąd Okręgowy w Warszawie (Polska)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

19 listopada 2021 r.

Strona powodowa:

TL

WE

Strona pozwana:

Getin Noble Bank S.A.

[OMISSIS]

POSTANOWIENIE

[OMISSIS]

Sąd Okręgowy w Warszawie XXV Wydział Cywilny w składzie:

[OMISSIS]

po rozpoznaniu 19 listopada 2021 roku w Warszawie na rozprawie sprawy
[OMISSIS]

[OMISSIS] o zapłatę

postanawia:

- I. zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej o udzielenie odpowiedzi na pytania prejudycjalne:
1. Czy zgodna z artykułem 6 ustęp 1 i artykułem 7 ustęp 1 dyrektywy 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. U. UE L 1993.95.29) jest taka wykładnia prawa krajowego, która, w przypadku braku możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych uzależnia początek biegu terminu przedawnienia roszczeń restytucyjnych przedsiębiorcy od któregośkolwiek z poniższych zdarzeń:
 - a) zgłoszenia przez konsumenta wobec przedsiębiorcy roszczeń lub zarzutów opartych o niedozwolony charakter postanowień umownych albo od udzielenia przez sąd, działający z urzędu, informacji o możliwości uznania postanowień umowy za niedozwolone, albo
 - b) złożenia przez konsumenta oświadczenia o otrzymaniu przez niego wyczerpującej informacji o skutkach (konsekwencjach prawnych) jakie wiążą się z brakiem możliwości dalszego obowiązywania umowy, w tym informacji o możliwości występowania przez przedsiębiorcę z roszczeniami restytucyjnymi i zakresie tych roszczeń, albo
 - c) zweryfikowania w postępowaniu sądowym wiedzy (świadomości) konsumenta odnośnie skutków (konsekwencji prawnych) braku możliwości dalszego obowiązywania umowy bądź pouczenia o takich skutkach udzielonego przez sąd, albo
 - d) wydania przez sąd prawomocnego wyroku rozstrzygającego spór pomiędzy przedsiębiorcą i konsumentem,
 2. czy zgodna z artykułem 6 ustęp 1 i artykułem 7 ustęp 1 dyrektywy 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich jest taka wykładnia prawa krajowego, która, w przypadku braku możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, nie nakłada na przedsiębiorcę, wobec którego konsument wystąpił z roszczeniami związanymi z istnieniem w umowie niedozwolonych postanowień, obowiązku podjęcia samodzielnych działań zmierzających do zweryfikowania czy konsument jest świadomy skutków wyeliminowania z umowy postanowień niedozwolonych lub braku możliwości dalszego obowiązywania umowy,

3. czy zgodna z artykułem 6 ustęp 1 i artykułem 7 ustęp 1 dyrektywy 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich jest taka wykładnia prawa krajowego, która, w przypadku braku możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, przewiduje, że termin przedawnienia roszczenia restytucyjnego konsumenta rozpoczyna swój bieg zanim rozpocznie się bieg terminu przedawnienia roszczenia restytucyjnego przedsiębiorcy,
 4. czy zgodna z artykułem 7 ustęp 1 dyrektywy 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich jest taka wykładnia prawa krajowego, która, w przypadku braku możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, przewiduje, że przedsiębiorcy przysługuje prawo do uzależnienia zwrotu świadczeń otrzymanych od konsumenta od równoczesnego zaoferowania przez konsumenta zwrotu świadczeń otrzymanych od przedsiębiorcy lub zabezpieczenia przez konsumenta dokonania takiego zwrotu, przy czym przy określeniu wysokości świadczenia należnego od konsumenta nie zostaną uwzględnione kwoty, roszczenie o zwrot których uległo przedawnieniu,
 5. czy zgodna z artykułem 7 ustęp 1 dyrektywy 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich jest taka wykładnia prawa krajowego, która, w przypadku braku możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, przewiduje, że w przypadku skorzystania przez przedsiębiorcę z uprawnienia, o którym mowa w pytaniu 4, konsumentowi nie przysługiwać będą w całości lub w części odsetki za opóźnienie za okres od otrzymania przez przedsiębiorcę wezwania do zwrotu świadczeń;
- II. na podstawie artykułu 177 § 1 punkt 31 kodeksu postępowania cywilnego zawiesić postępowanie w zakresie obejmującym żądanie zapłaty do czasu zakończenia postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

[OMISSIS]

[OMISSIS]

Uzasadnienie postanowień z 19 listopada i 17 grudnia 2021 roku

[OMISSIS]

[Oznaczenie sądu odsyłającego i stron postępowania głównego]

[OMISSIS]

Przedmiot sporu w postępowaniu głównym

- 1 Wyrokiem częściowym z 19 listopada 2021 roku umowa kredytu hipotecznego, indeksowanego do waluty obcej, zawarta przez powodów (kredytobiorców) z bankiem (którego następcą prawnym jest pozwany) została uznana za nieważną. Postępowanie w zakresie żądania zapłaty dotyczy zwrotu kwot pieniężnych zapłaconych przez powodów jako na rzecz banku w trakcie wykonywania umowy. Pozwany podniósł zarzut zatrzymania oparty o przysługiwanie mu wobec kredytobiorców roszczenia o zwrot środków wypłaconych im w czasie wykonywania umowy. Zarzut zatrzymania daje możliwość powstrzymania się przez bank ze spełnieniem świadczenia do czasu zaoferowania przez powodów świadczenia wzajemnego albo zabezpieczenia spełnienia tego świadczenia. Skuteczność zarzutu zatrzymania jest uzależniona od oceny czy roszczenie banku o zwrot środków nie uległo przedawnieniu. Sporny jest również skutek zgłoszenia zarzutu zatrzymania dla zakresu roszczeń odsetkowych powodów.

Przedmiot i podstawa prawna odesłania prejudycjalnego

- 2 Wykładnia artykułu 6 ustęp 1 i artykułu 7 ustęp 1 dyrektywy 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. U. UE L 1993.95.29).

Przepisy i orzecznictwo Unii Europejskiej

- 3 Artykuł 6 ustęp 1, artykuł 7 ustęp 1 dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.
- 4 Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 29 kwietnia 2021 roku w sprawie C-19/20 (Bank BPH)

Przepisy krajowe

- 5 Artykuł 117 ustawy z 23 kwietnia 1964 roku Kodeks cywilny (tekst jednolity Dziennik Ustaw z 2020 roku, pozycja 1740), dalej jako KC:

§1. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, roszczenia majątkowe ulegają przedawnieniu.

§2. Po upływie terminu przedawnienia ten, przeciwko komu przysługuje roszczenie, może uchylić się od jego zaspokojenia, chyba że zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia. Jednakże zrzeczenie się zarzutu przedawnienia przed upływem terminu jest nieważne.

§2¹. Po upływie terminu przedawnienia nie można domagać się zaspokojenia roszczenia przysługującego przeciwko konsumentowi.

6 Artykuł 117¹ KC

§1. W wyjątkowych przypadkach sąd może, po rozważeniu interesów stron, nie uwzględnić upływu terminu przedawnienia roszczenia przysługującego przeciwko konsumentowi, jeżeli wymagają tego względy słuszności.

§2. Korzystając z uprawnienia, o którym mowa w § 1, sąd powinien rozważyć w szczególności:

- 1) długość terminu przedawnienia;*
- 2) długość okresu od upływu terminu przedawnienia do chwili dochodzenia roszczenia;*
- 3) charakter okoliczności, które spowodowały niedochodzenie roszczenia przez uprawnionego, w tym wpływ zachowania zobowiązanego na opóźnienie uprawnionego w dochodzeniu roszczenia.*

7 Artykuł 118 KC:

- w brzmieniu obowiązującym od 1 października 1990 roku do 28 maja 2018 r.:

Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi lat dziesięć, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej - trzy lata

- w brzmieniu obowiązującym od 29 maja 2018 roku, nadanym przez artykuł 1 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dziennik Ustaw z 2018 roku, pozycja 1104):

Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi sześć lat, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej - trzy lata. Jednakże koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego, chyba że termin przedawnienia jest krótszy niż dwa lata.

8 Artykuł 120§1 KC:

Bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. Jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez uprawnionego, bieg terminu rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie.

9 Artykuł 355 KC

§1. Dłużnik obowiązany jest do staranności ogólnie wymaganej w stosunkach danego rodzaju (należyta staranność).

§2. Należyta staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej określa się przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności.

10 Artykuł 385¹ KC:

§1. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

§2. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie.

§3. Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta.

§4. Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje.

11 Artykuł 405 KC

Kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości.

12 Artykuł 410 KC

§1. Przepisy artykułów poprzedzających stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego.

§2. Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia

nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia.

13 Artykuł 455 KC

Jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania.

14 Artykuł 481 §1 KC

Jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

15 Artykuł 496 KC

Jeżeli wskutek odstąpienia od umowy strony mają dokonać zwrotu świadczeń wzajemnych, każdej z nich przysługuje prawo zatrzymania, dopóki druga strona nie zaoferuje zwrotu otrzymanego świadczenia albo nie zabezpieczy roszczenia o zwrot.

16 Artykuł 497 KC

Przepis artykułu poprzedzającego stosuje się odpowiednio w razie rozwiązania lub nieważności umowy wzajemnej.

17 Artykuł 5 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw

1. Do roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy i w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych stosuje się od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy przepisy ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą.

(...)

3. Do przysługujących konsumentowi roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy i w tym dniu jeszcze nieprzedawnionych, których terminy przedawnienia są określone wart. 118 i art. 125§ 1 ustawy zmienianej wart. 1, stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 1, w brzmieniu dotychczasowym.

4. Roszczenia przedawnione przysługujące przeciwko konsumentowi, co do których do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy nie podniesiono zarzutu przedawnienia, podlegają z tym dniem skutkom przedawnienia określonym w ustawie zmienianej w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą.

Przedstawienie stanu faktycznego i postępowania

- 18 Strony postępowania głównego zawarły 7 września 2007 roku umowę o kredyt hipoteczny. Powodowie są kredytobiorcami, umowę zawierali będąc konsumentami, a pozwany - następcą prawnym banku udzielającego kredytu.
- 19 Bank udzielił powodom kredytu w kwocie określonej w umowie w złotych polskich. Kredyt był indeksowany do waluty obcej CHF (franków szwajcarskich). Wykorzystana w złotych kwota kredytu została przeliczona na kwotę wyrażoną we frankach szwajcarskich. Do przeliczenia zastosowanie znajdował kurs kupna waluty ustalony w Tabeli kursów banku.
- 20 Kwota ustalona w ten sposób we frankach szwajcarskich stanowiła podstawę ustalenia wysokości miesięcznych rat kredytu. Ich wysokość wyrażona była we frankach szwajcarskich. Oprocentowanie kredytu uzależniono od wysokości stopy LIBOR (CHF).
- 21 Kredytobiorcy zobowiązani byli do spłacania rat w złotych, w kwocie stanowiącej równowartość raty wyrażonej we frankach szwajcarskich. [OMISSIS]
- 22 Wyrokiem częściowym z 19 listopada 2021 roku zostało ustalone, że zawarta pomiędzy stronami umowa kredytu jest nieważna. Wyrok nie jest prawomocny.
- 23 Podstawą ustalenia nieważności umowy jest brak możliwości jej obowiązywania po usunięciu z niej postanowień niedozwolonych. Za niedozwolone postanowienia zostało uznane stosowanie do rozliczenia umowy kursów ustalanych jednostronnie przez bank oraz stosowanie do poszczególnych rozliczeń odmiennych kursów kupna i sprzedaży.
- 24 W toku postępowania kredytobiorcy zostali poinformowani przez sąd, że w przypadku uznania zakwestionowanych przez nich postanowień umownych za niedozwolone, umowa zostanie uznana za nieważną. Zostali również poinformowani, że w takim przypadku zobowiązani będą do zwrotu kapitału kredytu niezwłocznie po wezwaniu banku, a także mogą zostać przeciwko nim wysunięte roszczenia banku o zapłatę wyższych kwot. Po tym pouczeniu, na rozprawie 12 listopada 2021 roku, powodowie podtrzymali swoje stanowisko, nie wyrażając woli utrzymania umowy wraz z postanowieniami, które mogą zostać uznane za niedozwolone, ani zastąpienia tych postanowień innym rozwiązaniem (zastosowania do rozliczenia umowy jednolitego, ustalanego obiektywnie kursu waluty).
- 25 Powodowie zarówno w skierowanej bezpośrednio do pozwanego reklamacji - wezwaniu do zapłaty kwot objętych następnie żądaniem pozwu (doręczonej bankowi 27 lipca 2017 roku), jak i w pozwie (doręczonym 28 września 2017 roku) odwoływali się do argumentacji wskazującej na niedozwolony charakter postanowień umowy, jak i na jej nieważność. Pozwany konsekwentnie stał na stanowisku, że umowa nie zawiera postanowień niedozwolonych, a klauzule

przeliczeniowe w niej zawarte są skuteczne i ważne. Z tego względu odmówił zwrotu otrzymanych świadczeń.

- 26 W dniu 9 lipca 2021 roku powodom zostały doręczone pisma banku zawierające oświadczenie o skorzystaniu przez bank z prawa zatrzymania świadczenia ewentualnie należnego powodom do czasu zaoferowania przez nich zwrotu świadczeń wzajemnych w postaci kwoty kredytu udostępnionej przez bank na podstawie umowy kredytu albo zabezpieczenia roszczenia o ich zwrot.

Argumenty stron postępowania

- 27 Strony pozostają w sporze odnośnie przedawnienia roszczeń banku o zwrot kwoty wykorzystanej przez powodów jako kapitał kredytu.
- 28 Powodowie stoją na stanowisku, że bieg terminu przedawnienia roszczeń banku rozpoczął się w momencie gdy bank otrzymał zawarte w wezwaniu do zapłaty - reklamacji stanowisko powodów kwestionujące ważność umowy bądź w momencie doręczenia odpisu pozwu. Oba zdarzenia nastąpiły w 2017 roku, co oznacza że przedawnienie roszczeń banku nastąpiło w 2020 roku.
- 29 Rozwijając swoje stanowisko powodowie wskazują, że zakwestionowanie ważności umowy lub jej postanowień nie musi ograniczać się do postępowania sądowego. Przeciwna koncepcja byłaby nazbyt rygorystyczna, gdyż ograniczałaby możliwość obrony interesów konsumenta wynikającej z dyrektywy 93/13/EWG.
- 30 Z kolei pozwany wskazuje, że bieg terminu przedawnienia roszczenia banku jeszcze się nie rozpoczął. Odwołując się do poglądów wyrażanych w orzecznictwie sądów powszechnych podnosi, że bieg terminu przedawnienia roszczenia następuje z chwilą prawomocnego rozstrzygnięcia przez sąd sporu dotyczącego skuteczności postanowień umownych i ważności umowy kredytu. Pozwany kwestionuje też możliwość przyjęcia, że normy dyrektywy mogą określać prawa i obowiązki stron postępowania.

Podstawy wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym

- 31 Na wstępie konieczne jest podkreślenie, że u podstaw wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym leży przyjęcie następujących założeń wynikających z treści prawa krajowego:
- skutkiem zawarcia w umowie niedozwolonych postanowień umownych zawierających odesłanie do kursów walut określanych przez bank i ich wyeliminowania z umowy jest brak możliwości dalszego obowiązywania całości umowy, równoznaczny z jej nieważnością na gruncie prawa krajowego,

- podstawą roszczenia o zwrot wzajemnych świadczeń jest art. 410 KC, przewidujący obowiązek zwrotu świadczenia nienależnego [OMISSIS]
 - roszczenia każdej ze stron o zwrot spełnionych świadczeń sąd odrębne i niezależne od siebie,
 - w przypadku nieważności umowy kredytu znajduje zastosowanie prawo [OMISSIS]
 - co do zasady pozwanemu przysługuje prawo zgłoszenia zarzutu zatrzymania otrzymanych od powodów świadczeń do czasu zaoferowania przez nich zwrotu wykorzystanej kwoty albo zabezpieczenia roszczenia o jej zwrot,
 - zarzut zatrzymania nie będzie skuteczny jeżeli w chwili jego złożenia powodowi roszczenie banku uległo przedawnieniu,
 - przedawnienie roszczeń banku następuje wraz z upływem trzyletniego terminu przedawnienia (ewentualnie ze skutkiem na koniec roku kalendarzowego),
 - skutki przedawnienia roszczeń banku sąd uwzględnia z urzędu,
 - przedawnienie dochodzonych pozwem roszczeń konsumentów następuje wraz z upływem dziesięcioletniego terminu przedawnienia.
- 32 W dniu 7 maja 2021 roku Sądu Najwyższego, w sprawie o sygnaturze III CZP 6/21 wydał w składzie 7 sędziów uchwałę, w której stwierdził, że:
- a. Niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.) jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną.
 - b. Jeżeli bez bezskutecznego postanowienia umowa kredytu nie może wiązać, konsumentowi i kredytodawcy przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu tej umowy [OMISSIS]. Kredytodawca może żądać zwrotu świadczenia od chwili, w której umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna.
- 33 [OMISSIS].
- 34 Sąd Najwyższy wyjaśnił w podjętej uchwale, że dokonana w art. 385¹ KC, w ramach swobody przyznanej państwom członkowskim, implementację dyrektywy 93/13, w szczególności jej art. 6, rozumieć należy w ten sposób, że klauzula abuzywna nie wywołuje skutków od początku (ab initio) i z mocy samego prawa

(ipso iure), co sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę z urzędu na podstawie poczynionych w postępowaniu ustaleń faktycznych.

- 35 Jednak konsument świadomy niedozwolonego charakteru postanowienia może sprzeciwić się odmowie jego zastosowania. Konsument może wyrazić swą zgodę na niedozwolone postanowienie zarówno w toku sporu przed sądem, jak i pozasądowo, jednakże w obu przypadkach będzie to skuteczne tylko wtedy, gdy został wyczerpująco poinformowany o konsekwencjach prawnych, jakie może pociągnąć za sobą definitywna nieskuteczność (nieważność) tego postanowienia - w tym o konsekwencjach związanych z ewentualnym brakiem możliwości dalszego obowiązywania umowy. Należycie poinformowany konsument może też podjąć decyzję przeciwną (odmówić zgody), co spowoduje trwałą bezskuteczność (nieważność) niedozwolonego postanowienia.
- 36 [OMISSIS]
- 37 Powyższe rozumienie sankcji związanej z zawarciem w umowie niedozwolonych postanowień umownych wywoływać ma taki skutek, że z dniem odmowy potwierdzenia klauzuli, bez której umowa kredytu nie może wiązać, albo z dniem bezskutecznego upływu czasu do jej potwierdzenia ustaje stan zawieszenia, a umowa staje się definitywnie bezskuteczna (nieważna) albo - jeżeli spełnione są przesłanki dopuszczalności jej utrzymania przez zastosowanie regulacji zastępczej - staje się skuteczna z mocą wsteczną (ex tunc) w kształcie obejmującym ową regulację zastępczą.
- 38 [OMISSIS].
- 39 Sąd odsyłający co do zasady nie neguje powyższej wykładni obowiązującej w prawie krajowym sankcji zawarcia w umowie niedozwolonych postanowień. Dostrzega jednak związane z nią niebezpieczeństwa. Wynikają one nie tylko z faktycznego postawienia konsumentowi wymogu złożenia oświadczenia o woli zakwestionowania niedozwolonych postanowień, ale też obwarowania tej czynności szeregiem wymogów formalnych, których spełnienie wymaga w istocie wszczęcia sporu sądowego.
- 40 W szczególności wątpliwości budzą wyprowadzane z tej konstrukcji skutki, jakie powstają przy określaniu początku biegu terminu przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy oraz terminu wymagalności roszczeń, w tym określania, będącego podstawą powstania obowiązku zapłaty ustawowych odsetek za opóźnienie, stanu opóźnienia dłużnika w spełnieniu świadczenia.
- 41 Żadna z tych kwestii nie jest regulowana wprost odpowiednimi przepisami. Możliwe do przyjęcia rozwiązania wynikają z wykładni przepisów ogólnych. Wobec możliwości różnej ich interpretacji (pojawiającej się już w praktyce sądów powszechnych), konieczne jest przyjęcie takiego rezultatu wykładni, który odzwierciedlać będzie cele dyrektywy 93/13. Stąd też potrzeba wystąpienia z odesłaniem prejudycjalnym mającym na celu dokonanie wykładni przepisów tego aktu prawnego, w szczególności w zakresie wpływu jego regulacji na zakres

rozliczeń stron w przypadku braku możliwości dalszego obowiązywania umowy zawierającej nieuczciwe warunki umowne.

- 42 Konieczne wydaje się również wyjaśnienie zakresu, wynikającego z wyroku Trybunału z dnia 29 kwietnia 2021 roku w sprawie C-19/20, wymogu pouczenia konsumenta o skutkach restytucyjnych bezskuteczności nieuczciwych warunków umownych. W szczególności wyjaśnienia wymaga czy przyjęcie konieczności takie pouczenia może mieć wpływ na zakres praw i obowiązków stron w zakresie roszczeń restytucyjnych.
- 43 W szczególności sąd odsyłający bierze pod uwagę, że Trybunał wyjaśnił już, że pełna skuteczność ochrony przewidzianej przez dyrektywę wymaga, aby sąd krajowy, który z urzędu stwierdza nieuczciwy charakter warunku umownego, mógł wyciągnąć wszystkie konsekwencje z tego stwierdzenia, bez oczekiwania na to, aby konsument poinformowany o swoich prawach złożył oświadczenie, domagając się stwierdzenia nieważności rzeczonego warunku (wyrok z 21 grudnia 2016 roku w sprawach połączonych C-154/15, C-307/15 i C-308/15 pkt 59 i powołane tam orzecznictwo).
- 44 Tymczasem w ocenie sądu odsyłającego wykładnia przyjęta przez Sąd Najwyższy uzależnia w istocie udzielenie konsumentowi ochrony nie tylko od złożenia przez niego oświadczenia, ale stawia takiemu oświadczeniu dodatkowe warunki, których spełnienie może mieć miejsce jedynie w ramach postępowania sądowego.
- 45 [OMISSIS]

Pytanie pierwsze - punkt I. podpunkt 1. postanowienia

- 46 Pytanie zmierza do ustalenia czy treść przepisów dyrektywy 93/13 ma wpływ na wykładnię przepisów prawa krajowego dotyczących przedawnienia roszczeń. W istotnym dla sprawy zakresie chodzi o roszczenia restytucyjne powstające w przypadku nieważności umowy kredytu, [OMISSIS].
- 47 Roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia staje się wymagalne gdy nie zostaje spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do jego wykonania. Wezwanie dłużnika do spełnienia świadczenia wyznacza termin, w którym świadczenie powinno być spełnione (art. 455 KC).
- 48 Takie określenie terminu wymagalności roszczenia powoduje, że bieg terminu przedawnienia może rozpocząć się zanim roszczenie stało się wymagalne. Zgodnie z art. 120§1 KC, jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez uprawnionego, bieg terminu rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie.
- 49 W konsekwencji bieg terminu przedawnienia roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia rozpoczyna się w dniu, który nie jest ściśle określony, a wyznaczany

jest przez upływ czasu od momentu spełnienia takiego świadczenia pozwalający na:

- a. wystosowanie przez spełniającego nienależne świadczenie wezwania do jego zwrotu,
- b. dojście takiego wezwania do wiadomości dłużnika zobowiązanego do zwrotu świadczenia,
- c. spełnienie świadczenia przez dłużnika w terminie odpowiadającym pojęciu „niezwłocznie”,

przy czym długość tych terminów wyznaczana jest przez okoliczności konkretnej sprawy, z uwzględnieniem należytej staranności - ogólnie wymaganej w stosunkach danego rodzaju. W szczególności zaś przyjmuje się, że niezwłoczne spełnienie świadczenia odpowiada zazwyczaj 14 dniom.

50 Brak ścisłego określenia biegu terminu przedawnienia roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia pozwala na jego elastyczne określenie, dostosowane do okoliczności konkretnego stosunku.

51 [OMISSIS]

52 [OMISSIS]

53 Przyjmując, jak Sąd Najwyższy w uchwale z 7 maja 2021 roku, że początek biegu terminu przedawnienia roszczenia przedsiębiorcy o zwrot nienależnego świadczenie może nastąpić dopiero po chwili, w której umowa zawierająca niedozwolone postanowienia umowne stała się trwale bezskuteczna, wskazuje się, że tak długo jak trwa stan zawieszenia umowy (o którym mowa w punktach 37-38), przedsiębiorca nie może domagać się spełnienia uzgodnionych w tej umowie świadczeń. Nie może również żądać zwrotu spełnionego świadczenia nienależnego, ponieważ decyzja co do związania postanowieniem i umową leży co do zasady w rękach konsumenta. Skoro zaś przedsiębiorca nie może wystąpić z takim żądaniem i w ten sposób postawić swych roszczeń restytucyjnych w stan wymagalności zgodnie z art. 455 KC, rozpoczęcie biegu ich przedawnienia nie wchodzi w rachubę. Sytuacja ulega zmianie dopiero w razie potwierdzenia klauzuli abuzywnej przez konsumenta, kiedy to klauzula oraz umowa stają się skuteczne z mocą wsteczną, albo odmowy jej potwierdzenia (upływu rozsądnego czasu do potwierdzenia), kiedy to dochodzi do utrzymania umowy z regulacją zastępczą (jeżeli są spełnione stosowne przesłanki) albo do całkowitej i trwałej bezskuteczności (nieważności) umowy.

54 Z kolei sytuacja konsumenta jest korzystniejsza niż przedsiębiorcy, ponieważ w każdej chwili może zakończyć stan bezskuteczności zawieszonej, udzielając zgody na związanie klauzulą abuzywną albo odmawiając tej zgody, z tym że skuteczność tych oświadczeń zależy od tego, czy był uprzednio należycie poinformowany o konsekwencjach tej abuzywności.

- 55 Bieg terminu przedawnienia roszczeń restytucyjnych konsumenta nie może się rozpocząć zanim dowiedział się on lub, rozsądnie rzecz ujmując, powinien dowiedzieć się o niedozwolonym charakterze postanowienia. Dopiero wówczas konsument mógł wezwać przedsiębiorcę do zwrotu świadczenia (art. 455 KC), tj. podjąć czynność, o której mowa w art. 120§1 KC

Pytanie pierwsze lit. a) - punkt I. podpunkt 1. lit. a) postanowienia

- 56 Zaprezentowana powyżej wykładnia przepisów dotyczących przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy wymaga, dla zapoczątkowania biegu terminu przedawnienia, aktywności konsumenta - zgłoszenia roszczeń przedsiębiorcy. Budzić to może wątpliwości pod względem tego czy nie naruszona zostaje skuteczność ochrony przyznanej konsumentowi w dyrektywie 93/13.
- 57 Jeśli bowiem początek biegu terminu przedawnienia uzależniony będzie od aktywności konsumenta, przedsiębiorca oferujący konsumentom umowy zawierające nieuczciwe warunki umowne może zostać faktycznie zwolniony z odpowiedzialności za treść tych umów, o ile konsument nie podejmie działań zmierzających do zakwestionowania umowy i dochodzenia przysługujących mu roszczeń.
- 58 Pamiętać zaś należy, że cały system ochrony konsumenta przewidziany w dyrektywie opiera się na założeniu o konieczności zniwelowania zróżnicowania pozycji negocjacyjnej stron i świadomości przysługujących im uprawnień. Konsumentom mogą nie wiedzieć o nieuczciwym charakterze warunku zawartego w umowie lub nie rozumieć zakresu swoich praw wynikających z dyrektywy 93/13 (wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 10 czerwca 2021 r. BNP Paribas Personal Finance SA, C-776/19 do C-782/19, pkt 45 i powołane tam orzecznictwo).
- 59 Istnieje obawa, że jeśli przedsiębiorca nie będzie powstrzymywany przed zastosowaniem nieuczciwych warunków również perspektywą możliwości utraty, na skutek przedawnienia, świadczeń spełnionych na rzecz konsumenta, zmierzać może nie tylko do stosowania takich warunków, ale też dalszego wykonywania umów je zawierających, wykorzystując brak wiedzy i świadomości konsumenta o przysługujących mu uprawnieniach.
- 60 Powstaje przy tym pytanie czy w takiej sytuacji zrealizowany zostanie wynikający z art. 7 ust. 1 dyrektywy obowiązek zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganiu stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych z konsumentami.
- 61 Wątpliwości może również budzić czy spełniony będzie wynikający z art. 6 ust. 1 dyrektywy obowiązek zapewnienia, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowie zawieranej z konsumentem nie będą dla niego wiążące. Jeśli bowiem przyjmuje się, że pomimo zawarcia w umowie nieuczciwego warunku przedsiębiorca zwolniony jest z obowiązku wystąpienia z roszczeniem restytucyjnym w odpowiednim czasie, to faktycznie dochodzi do wywarcia skutku przez to postanowienie na sytuację (prawa i obowiązki) konsumenta.

- 62 Z drugiej strony stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunku umownego powinno mieć co do zasady skutek w postaci przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku rzeczonego warunku. Tak określony skutek nie wymaga aby konsument był zwolniony od obowiązku zwrotu nienależnie otrzymanego świadczenia.
- 63 Ponadto zarówno art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, jak i art. 385¹§1 KC przewiduje jedynie jednostronny, po stronie konsumenta, brak związania nieuczciwym (niedozwolonym) postanowieniem. Przedsiębiorca nie może jednostronnie powołać się na niedozwolony charakter postanowień umownych i na tej podstawie występować z roszczeniami przeciwko konsumentowi. Uprawnienia z tytułu istnienia w umowie postanowień niedozwolonych przysługują tylko konsumentowi. Nie można więc przyjąć, że przedsiębiorca jest uprawniony i zobowiązany do wezwania konsumenta do zwrotu spełnionego na rzecz konsumenta świadczenia bezpośrednio po jego wykonaniu. Przedsiębiorca jest związany treścią umowy, w tym postanowieniami niedozwolonymi i nie może jednostronnie czynić ich eliminacji z umowy podstawą swoich roszczeń.
- 64 Nie wydaje się aby skutkiem zastosowania przepisów chroniących konsumenta miało być doprowadzenie do tego, że na przedsiębiorcę zostanie nałożony obowiązek wystąpienia z roszczeniami o zwrot spełnionego świadczenia bezpośrednio po jego spełnieniu (a na konsumenta obowiązek zwrotu). Konsument mógłby zostać wówczas przymuszony okolicznościami o charakterze ekonomicznym do wyrażenia zgody na dalsze związanie nieuczciwymi warunkami.
- 65 Dlatego też sąd odsyłający, z wyjątkami wskazanymi w punktach 99-100 nie widzi przeszkód do uzależnienia początku biegu terminu przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy od momentu, w którym dowiedział się on, że konsument kieruje wobec niego swoje roszczenia wywodzone z istnienia w umowie nieuczciwych warunków. Jednakże ostateczne wyjaśnienie tej kwestii wymaga dokonania oceny istnienia i zakresu wpływu zasad określonych w art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 na wykładnię prawa krajowego regulującego zasady roszczeń restytucyjnych i rozliczeń stron.

Pytanie pierwsze lit. b) i c) - punkt I. podpunkt 1. lit. b) i c) postanowienia

- 66 Większe wątpliwości związane są zdaniem sądu odsyłającego z postawieniem konsumentowi dodatkowych wymogów, związanych z koniecznością składania przez niego, obok wystąpienia z jednoznacznie określonymi roszczeniami, również oświadczenia o świadomości skutków zakwestionowania nieuczciwych warunków umownych.
- 67 W przywołanej w punkcie 32 uchwale Sąd Najwyższy wskazał, że w przypadku wystąpienia przez konsumenta - choćby pozasądowe - z żądaniem restytucyjnym zakładającym trwałą bezskuteczność (nieważność) całej umowy skonfrontowany z takim żądaniem przedsiębiorca (kredytodawca) może nie mieć jasności co do

tego, czy formułując je, konsument był należycie poinformowany o konsekwencjach abuzywności klauzuli (np. o wszystkich roszczeniach restytucyjnych związanych z całkowitą i trwałą bezskutecznością umowy). Jest to zaś kwestia istotna, skoro decyduje o rozpoczęciu biegu przedawnienia roszczeń restytucyjnych przedsiębiorcy oraz możliwości postawienia ich w stan wymagalności (art. 455 KC).

- 68 Przedsiębiorca ma nie mieć zapewnionej możliwości wglądu w informacje uzyskane przez konsumenta pozasądowo (z czym związana jest daleko idąca „swoboda dowodowa” konsumenta) i oceny ich wyczerpującego charakteru (albo choćby ryzyka związanego z tym, czy tę informację można uznać za wyczerpującą).
- 69 Wystąpienie przez konsumenta z żądaniem restytucyjnym opartym na twierdzeniu o całkowitej i trwałej bezskuteczności (nieważności) umowy kredytu nie może być uznane za równoznaczne z zakończeniem stanu bezskuteczności zawieszonyj tej umowy, jeżeli nie towarzyszy mu wyraźne oświadczenie konsumenta, potwierdzające otrzymanie wyczerpującej informacji.
- 70 W toku postępowania sądowego brak takiego oświadczenia może być substytuowany przez uczynienie zadość obowiązкови informacyjnemu przez sąd, a podtrzymanie żądania restytucyjnego przez konsumenta - po uzyskaniu stosownej informacji - będzie równoznaczne z odmową potwierdzenia klauzuli i (ewentualnie) ze sprzeciwem co do udzielenia mu ochrony przed konsekwencjami całkowitej i trwałej bezskuteczności (nieważności) umowy.
- 71 W ocenie sądu odsyłającego nałożenie na konsumenta obowiązku składania, obok wystąpienia z roszczeniami wobec przedsiębiorcy, dodatkowych oświadczeń, a tym bardziej postawienie wymogu aby takie oświadczenia były weryfikowane dopiero w toku postępowania sądowego, może czynić praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym korzystanie z praw przyznanych konsumentowi przez dyrektywę 93/13.
- 72 W wyroku z 29 kwietnia 2021 roku w sprawie C-19/20 (Bank BPH) Trybunał wskazał, że wykładni art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej należy dokonywać w ten sposób, że do sądu krajowego, który stwierdza nieuczciwy charakter warunku umowy zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem, należy poinformowanie konsumenta, w ramach krajowych norm proceduralnych i w następstwie kontradyktoryjnej debaty, o konsekwencjach prawnych, jakie może pociągnąć za sobą stwierdzenie nieważności takiej umowy, niezależnie od tego, czy konsument jest reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika.
- 73 W ocenie sądu odsyłającego z punktów 92 i 93 tego wyroku zdaje się jednak wynikać, że wskazany obowiązek dotyczy sytuacji, w której do stwierdzenia nieuczciwego warunku umownego oraz wiążących się z tym konsekwencji

dochodzi podczas badania tej kwestii przez sąd z urzędu, na podstawie okoliczności faktycznych i prawnych, jakimi dysponuje.

- 74 [OMISSIS]
- 75 System ochrony konsumenta zakłada, że ochronie podlega przeciętny konsument właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i racjonalny. [OMISSIS]
- 76 Tym bardziej nieuzasadnione jest przyjęcie, że, pomimo skierowania do niego określonych roszczeń i świadomości stanowiska konsumenta, przedsiębiorca może pozostać biernym, nie podejmując żadnych czynności zmierzających do ochrony swoich interesów i przysługujących mu roszczeń - również przed ich przedawnieniem.
- 77 Ponadto brak skuteczności żądania konsumenta niespełniającego wymogów postawionych przez Sąd Najwyższy wywoływać ma też taki skutek, że przedsiębiorca będzie się opóźniał ze spełnieniem swojego świadczenia dopiero do momentu uprawomocnienia się wyroku. Wyłączy to możliwość przyznania konsumentowi odsetek za okres od zgłoszenia roszczenia do dnia uprawomocnienia się wyroku.
- 78 Oznaczałoby to dopuszczenie do sytuacji, w której przedsiębiorca może nie tylko odrzucić zgłoszone roszczenia ale też trwać bez większych konsekwencji w oczekiwaniu na dalsze czynności konsumenta, licząc, że ten ostatni może nie być zainteresowany bądź nie mieć możliwości wszczęcia sporu sądowego (nadmienić trzeba, że kwestie poruszone w punktach 76 i 77 wiążą się po części z odpowiedzią na pytanie drugie).
- 79 W ocenie sądu odsyłającego czyniłoby to nie tylko nadmiernie utrudnionym korzystanie przez konsumenta z praw przyznanych dyrektywą, ale też w istotny sposób wyeliminowało odstraszaający skutek jaki powinien się wiązać z systemem ochrony konsumenta.
- 80 Przedsiębiorca mógłby bowiem liczyć, że część konsumentów zrezygnuje, po odrzuceniu ich żądań, z dalszego dochodzenia swoich praw. W stosunku zaś do tych, którzy wykażą się odpowiednią determinacją, nie byłby narażony na żadne praktyczne skutki zwłoki w zaspokojeniu słusznych roszczeń konsumenta.
- 81 Niezależnie od powyższego, przyjęte rozwiązanie zdaje się godzić w zasadę równoważności, gdyż od strony umowy, która okazała się nieważna z innej przyczyny niż skutek zawarcia w niej nieuczciwych postanowień umownych, nie oczekuje się, dla zaistnienia skutków wymagalności roszczenia restytucyjnego, spełnienia innego wymogu niż wystosowanie wezwania do zwrotu świadczeń.
- 82 Również w kwestii przedawnienia roszczeń wywodzonych z nieważnej umowy, nawet najbardziej liberalna dla wierzyciela wykładnia upatruje moment początku biegu terminu przedawnienia z chwilą, w której zachowanie strony pozwala

przyjąć, że przestaje respektować stan związania prawami i obowiązkami wynikającymi z umowy.

- 83 Poszanowanie zasady równoważności zaś wymaga, aby rozpatrywana norma krajowa znajdowała zastosowanie bez różnicy do skarg opartych na prawach, które jednostki wywodzą z prawa Unii, oraz do skarg opartych na naruszeniu prawa wewnętrznego mających podobny przedmiot i podstawę (wyrok Trybunału w sprawach połączonych C- 698/18 i 0699/18, pkt 76 i przytoczone tam orzecznictwo).

Pytanie 1 d) - punkt I. podpunkt 1. lit. d) postanowienia

- 84 W świetle wcześniejszych rozważań za szczególnie nieuzasadnione i prowadzące do znacznego osłabienia pozycji konsumenta, w sposób zagrażający realizacji celów dyrektywy 93/13, jawi się uzależnienie definitywnego braku związania zawartą umową od prawomocnego rozstrzygnięcia przez sąd sporu dotyczącego nieuczciwego charakteru jej postanowień.
- 85 Pogląd taki opiera się na założeniu, że dopiero w przypadku definitywnego zakończenia sporu konsument traci uprawnienie do złożenia ewentualnego oświadczenia o woli związania się niedozwolonymi postanowieniami bądź zastąpienia ich inną regulacją, czy też zmiany (cofnięcia) wcześniej złożonego oświadczenia. Dopiero wówczas przedsiębiorca zyskiwać ma możliwość wystąpienia z roszczeniami wynikającymi z braku możliwości obowiązywania (nieważności) umowy.
- 86 Wpływać ma to nie tylko na początek biegu terminu przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy. Wywoływać ma też taki skutek, że przedsiębiorca opóźni się ze spełnieniem swojego świadczenia dopiero z momentem uprawomocnienia się wyroku. Wyłączy to możliwość przyznania konsumentowi odsetek za okres od zgłoszenia roszczenia do dnia uprawomocnienia się wyroku.
- 87 W tej sytuacji przedsiębiorca nie będzie zainteresowany zaspokojeniem roszczeń konsumenta wywodzonych w oparciu o przepisy stanowiące implementację dyrektywy 93/13. Brak zaspokojenia roszczenia i zmuszenie konsumenta do wejścia na drogę, niejednokroć długotrwałego sporu sądowego, nie będzie się wiązało dla przedsiębiorcy z konsekwencjami. Co więcej - w przypadku utraty wartości pieniądza na skutek inflacji, może okazać się wręcz korzystne.
- 88 Wydaje się, że zagrożony zostanie wyrażony w art. 7 ust. 1 dyrektywy obowiązek zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych z konsumentami.
- 89 Równocześnie przy zaakceptowaniu takich skutków okres, w którym nieuczciwe warunki umowne będą faktycznie oddziaływać na ukształtowanie praw i obowiązków konsumenta ulegnie dodatkowemu przedłużeniu do czasu zakończenia sporu sądowego - co wydaje się naruszać obowiązek wynikający z

art. 6 ust. 1 dyrektywy. Trudno też stwierdzić aby w takiej sytuacji doszło do przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku nieuczciwego warunku, jeśli pomimo wyartykułowania swoich roszczeń będzie nadal pozbawiony możliwości dysponowania środkami przeznaczonymi na świadczenie spełnione na rzecz przedsiębiorcy i nie otrzyma z tego tytułu rekompensaty.

- 90 Przyjęcie że konieczne jest wydanie przez sąd prawomocnego rozstrzygnięcia zdaje się też podważać fundamentalne dla systemu ochrony konsumenta ustanowione dyrektywą 93/13 założenie, że nieuczciwy warunek umowny należy uznać za nigdy nieistniejący, nie zaś podlegający uchyleniu dopiero na mocy orzeczenia sądu.
- 91 Dlatego też w ocenie sądu odsyłającego należałoby przyjąć, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie takiej wykładni prawa krajowego, która, w przypadku braku możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, uzależnia początek biegu terminu przedawnienia roszczeń restytucyjnych przedsiębiorcy nie tylko od zgłoszenia przez konsumenta wobec przedsiębiorcy roszczeń lub zarzutów opartych o niedozwolony charakter postanowień umownych (albo od udzielenia przez sąd, działający z urzędu, informacji o możliwości uznania postanowień umowy za niedozwolone), ale też od złożenia przez konsumenta dalszych oświadczeń lub zweryfikowania w postępowaniu sądowych wiedzy (świadomości) konsumenta odnośnie skutków (konsekwencji prawnych) braku możliwości dalszego obowiązywania umowy bądź pouczenia o takich skutkach udzielonego przez sąd, a w szczególności od wydania przez sąd prawomocnego wyroku rozstrzygającego spór pomiędzy przedsiębiorcą i konsumentem.

Pytanie drugie - punkt I. podpunkt 2. postanowienia

- 92 W pytaniu tym sąd odsyłający zmierza do ustalenia czy w sytuacji, w której, oceniając rzecz rozsądnie, przedsiębiorca powinien mieć świadomość bądź przynajmniej liczyć się z tym, że zawierane przez niego umowy zawierają postanowienia niedozwolone albo wobec którego konsument wystąpił z roszczeniami, przedsiębiorca jest zwolniony od podejmowania samodzielnych czynności zmierzających do zweryfikowania czy nie zachodzi konieczność postawienia przysługujących mu roszczeń restytucyjnych w stan wymagalności - wezwania konsumenta do zwrot świadczenia.
- 93 Konieczność odpowiedzi na pytanie aktualizuje się w przypadku, w którym w ramach odpowiedzi na pytanie pierwsze zostanie przesądzone, że wykładnia art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy nie stoi na przeszkodzie przyjęciu, że zaistnienie wszystkich skutków braku możliwości dalszego obowiązywania (nieważności) umowy następuje dopiero po złożeniu przez konsumenta oświadczenia o otrzymaniu przez niego wyczerpującej informacji o skutkach (konsekwencjach prawnych) jakie się z tym wiążą.

- 94 W takiej sytuacji istotne staje się wyjaśnienie, czy zagwarantowanie skuteczności systemu ochrony konsumenta, nie wymaga aby przedsiębiorca, do którego skierowane zostały roszczenia restytucyjne, podjął z własnej inicjatywy działania zmierzające do zweryfikowania czy konsument jest świadomy możliwości upadku umowy i wiążących się z tym skutków - w tym możliwości zgłaszania roszczeń również przez bank, ich zakresów i terminu spełnienia świadczeń.
- 95 Zgodnie z art. 120§1 KC dla początku biegu terminu przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy istotne jest kiedy mógł wezwać konsumenta do zwrotu świadczenia. Jeśli przyjmować, że okolicznością uniemożliwiającą takie wezwanie jest jednostronny brak związania nieuczciwymi warunkami umownymi (punkt 53), to należy postawić pytanie czy w zakres czynności, które, po otrzymaniu od konsumenta wezwania do spełnienia świadczenia, zobowiązany jest podjąć przedsiębiorca nie powinno wchodzić zweryfikowanie skuteczności otrzymanego wezwania.
- 96 Polegać może to na udzieleniu konsumentowi wyjaśnień, a w razie potrzeby odpowiednich pouczeń, odnośnie wzajemnych praw i obowiązków w przypadku upadku umowy, w szczególności odnośnie roszczeń, które przysługiwałyby wówczas konsumentowi.
- 97 Wydaje się, że uczyni nadmiernie utrudnionym realizowanie praw konsumenta poprzestanie na stwierdzeniu, że przedsiębiorca może nie mieć jasności co do tego, czy formułując roszczenia konsument był należycie poinformowany o konsekwencjach abuzywności klauzuli i nie ma możliwości wglądu w informacje uzyskane przez konsumenta pozasądowo oraz oceny ich wyczerpującego charakteru (punkt 67-68).
- 98 Wydaje się, że nałożenie na przedsiębiorcę obowiązku podjęcia samodzielnie działań zmierzających do ustalenia skuteczności oświadczenia konsumenta oraz uwzględnienie zaniechania ich podjęcia przy ocenie czy doszło do przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy, będzie symetryczne wobec uznania, że rozpoczęcie biegu lub upływ terminu przedawnienia roszczeń konsumenta uzależniony jest od tego, czy miał on możliwość poznania swoich praw. Obie strony umowy miałyby obowiązek podjęcia działań zmierzających do ochrony ich praw, w ramach obowiązku zachowania należytej staranności, w momencie, w którym racjonalnie oceniane okoliczności wskazywałyby na istnienie takiej konieczności. Wszelkie zaniechania skutkowałyby natomiast powstaniem możliwości przedawnienia roszczeń restytucyjnych.
- 99 Obowiązek taki wydaje się rysować tym wyraźniej w przypadku przedsiębiorców odnośnie których określone postanowienia wzorców umów, przeniesione następnie do umowy zawartej z konsumentem, zostały już poddane ocenie w ramach kontroli abstrakcyjnej zakończonej wpisem do rejestru niedozwolonych postanowień umownych (zob. wyrok Trybunału z 21 grudnia 2016 roku w sprawie C-119/15 (Biuro podróży Partner)).

100 [OMISSIS]

101 Dlatego w ocenie sądu odsyłającego należałoby przyjąć, że w przypadku przyjęcia, że początek biegu terminu przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy uzależniony jest od zweryfikowania stanu wiedzy (świadomości) konsumenta odnośnie skutków (konsekwencji prawnych) braku możliwości dalszego obowiązywania umowy, wykładnia art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoi na przeszkodzie takiej wykładni prawa krajowego, która w ramach określania początku biegu terminu przedawnienia nie uwzględnia obowiązku przedsiębiorcy podjęcia samodzielnych działań zmierzających do zweryfikowania czy konsument jest świadomy skutków wyeliminowania z umowy postanowień niedozwolonych lub braku możliwości dalszego obowiązywania umowy.

Pytanie trzecie - punkt I. podpunkt 3. postanowienia

102 Odpowiedź na pytanie trzecie staje się szczególnie istotna w sytuacji, w której w ramach odpowiedzi na pytanie pierwsze i drugie zostanie przyjęte, że dopuszczalne jest uzależnienie początku biegu terminu przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy od jakiegokolwiek zdarzenia następującego później niż otrzymanie przez niego wezwania do zwrotu świadczeń konsumentowi bądź innego zakwestionowania skuteczności postanowień umowy lub jej ważności.

103 Kwestia przedawnienia roszczeń konsumenta wobec przedsiębiorcy jest również przedmiotem odesłania prejudycjalnego w sprawie C-81/21. W sprawie C-81/21 przedmiotem wątpliwości sądu jest zgodność z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 wykładni przewidującej ustalenie początku biegu terminu przedawnienia roszczeń konsumenta o zwrot świadczeń od momentu spełnienia takiego świadczenia.

104 Sąd odsyłający uważa, że wobec długiego, dziesięcioletniego terminu przedawnienia roszczeń konsumenta, nie ma podstaw do nadmiernego faktycznego wydłużania tego terminu przez poszukiwania okoliczności przesuwających początek biegu terminu, o ile tylko upływ terminu następuje w takim momencie, w którym konsument miał, lub rozsądnie oceniając mógł mieć, nie tylko możliwość dowiedzenia się o nieuczciwym charakterze warunku ale też wystąpienia z odpowiednimi roszczeniami.

105 Takie stanowisko może jednak nie być zasadne, jeśli przyjmie się, że bieg terminu przedawnienia przedsiębiorcy nie rozpocznie się aż do chwili, w której nie tylko konsument wystąpi z roszczeniami, ale też zostaną spełnione dodatkowe warunki.

106 [OMISSIS]

107 Nawet przyjęcie, że bieg terminu przedawnienia roszczeń konsumenta następuje gdy dowiedział się on lub, rozsądnie rzecz ujmując, powinien dowiedzieć się o niedozwolonym charakterze postanowienia, oznacza, że bieg takiego terminu rozpoczynałby się zanim rozpocząłby się bieg terminu przedawnienia roszczeń restytucyjnych przedsiębiorcy.

- 108 Oczywiście jest, że konsument dowiaduje się, a tym bardziej może się dowiedzieć o swoich roszczeniach, zanim wezwie przedsiębiorcę do zwrotu świadczenia, a tym bardziej zanim złoży ewentualne oświadczenie o świadomości skutków wiążących się z nieważnością umowy.
- 109 Niekorzystne skutki takiej sytuacji są złagodzone przez zróżnicowanie terminów przedawnienia - 3 lata dla roszczeń przedsiębiorcy, 10 albo 6 lat (w zależności od daty powstania roszczeń) dla roszczeń konsumenta. Nadal jednak możliwa jest sytuacja, w której ustalone zostanie, że przynajmniej część roszczeń konsumenta przedawniła się zanim zdecydował się wezwać przedsiębiorcę do spełnienia świadczenia czy też skierować swoje roszczenia na drogę postępowania sądowego.
- 110 W ocenie sądu odsyłającego należałoby więc rozważyć, czy w przypadku przyjęcia, że bieg terminu przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy rozpoczyna się wraz z zaistnieniem któregoś ze zdarzeń opisanych w pytaniu pierwszym, względny skuteczności ochrony konsumenta przyznanej dyrektywą 93/13 nie nakazują przyjęcia, że bieg terminu przedawnienia jego roszczeń nie może się rozpocząć a przynajmniej upłynąć, przed zaistnieniem tego zdarzenia.

Pytanie czwarte - punkt I. podpunkt 4. postanowienia

- 111 Problem przedstawiony w tym pytaniu zbliżony jest do zagadnień związanych z początkiem biegu terminu przedawnienia. Odpowiedź na pytanie staje się konieczna w przypadku przyjęcia, że nie ma przeszkód aby przedawnienie roszczeń restytucyjnych konsumenta następowało niezależnie, w tym wcześniej, niż przedawnienie roszczeń przedsiębiorcy.
- 112 Możliwe jest, że roszczenia konsumenta o zwrot świadczeń przedawnią się przed podniesieniem przez przedsiębiorcę zarzutu zatrzymania obejmującego całość świadczeń spełnionych na rzecz konsumenta. Dochodzi wówczas do sytuacji, w której częściowy zwrot świadczeń na rzecz konsumenta uzależniony będzie od zaoferowania przez niego zwrotu całości świadczeń przedsiębiorcy. Oba stronom nie będą więc przysługiwały roszczenia restytucyjne w identycznym zakresie.
- 113 Trybunał orzekł już (pkt 39-40 wyroku z dnia 10 czerwca 2021 roku w sprawach połączonych od C-776/19 do C-782/19, BNP Paribas Personal Finance i powołane tam orzecznictwo), iż art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy nie stoją na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które ustanawia termin na wytoczenie powództwa mającego na celu powołanie się na skutki restytucyjne stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku umownego. Przeciwwstawienie terminu przedawnienia żądaniom o charakterze restytucyjnym skierowanym przez konsumentów w celu dochodzenia praw, które wywodzą oni z dyrektywy 93/13, nie jest samo w sobie sprzeczne z zasadą skuteczności, to jednak stosowanie takiego uregulowania nie może czynić praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywanie praw przyznanych przez dyrektywę.

- 114 Nie wydaje się aby zakresłone przez Trybunał wymogi mogły być spełnione w sytuacji, w której tylko roszczenia restytucyjne konsumenta zostaną ograniczone ze względu na upływ czasu. Zagrożenie dla skuteczności i możliwości wykonywania praw przyznanych przez dyrektywę jest przede wszystkim tak daleko idące odsuwanie początku terminu przedawnienia roszczeń przedsiębiorcy, że pomimo znacznie krótszego terminu przedawnienia, będą się one zawsze przedawniać po chwili, w której może dojść do przedawnienia części roszczeń konsumenta.

Pytanie piąte - punkt I. podpunkt 5. postanowienia

- 115 W ostatnim pytaniu, w brzmieniu nadanym postanowieniem z 17 grudnia 2021 roku, sąd zmierza do oceny zgodności z zasadami ochrony konsumenta wynikającymi z dyrektywy 93/13 takiej wykładni prawa krajowego, która ogranicza uprawnienia konsumenta w zakresie roszczeń restytucyjnych przez wyłączenie odpowiedzialności przedsiębiorcy za opóźnienie w zaspokojeniu słusznych roszczeń konsumenta
- 116 Wątpliwości sądu odsyłającego budzą dwie kwestie.
- 117 Pierwsza wynika z okoliczności, że w przypadku przyjęcia, że stan zawieszenia umowy, w rozumieniu opisanym w punktach 35-38, trwa do momentu zaistnienia któregośkolwiek ze zdarzeń opisanych w pytaniu pierwszym, podpunkty b) - d), przedsiębiorca nie będzie pozostawał w stanie opóźnienia od momentu wezwania go do zwrotu nienależnych świadczeń, a dopiero od momentu, w którym zostanie zweryfikowane czy konsument jest świadomy skutków braku możliwości dalszego obowiązywania (nieważności) umowy i rezygnuje z ochrony przed takimi skutkami.
- 118 Wykładnia uzależniająca wymagalność roszczeń konsumenta (nadejście terminu spełnienia świadczenia przez przedsiębiorcę) od złożenia przez konsumenta odpowiedniego oświadczenia, a nie tylko od wezwania do zapłaty, bądź od wydania przez sąd orzeczenia, zdaje się upowszechniać w orzecznictwie krajowych sądów powszechnych.
- 119 Skutkiem takiej wykładni jest faktyczne pozbawienie konsumenta prawa do odsetek za opóźnienie za okres, który, ze względu na czas trwania postępowania sądowego, sięgać może kilku lat.
- 120 W ocenie sądu odsyłającego oznaczałoby to znaczne osłabienie skuteczności ochrony konsumenta, a równocześnie naruszałoby zasadę równowagi
- 121 [OMISSIS]
- 122 Drugie zagadnienie wiąże się z określeniem momentu, który zamyka stan opóźnienia po stronie dłużnika.

- 123 Zgodnie z ogólnie przyjętą wykładnią prawa krajowego, skorzystanie przez dłużnika z prawa zatrzymania należnego od niego świadczenia do czasu zaoferowania spełnienia świadczenia przez drugą stronę albo zabezpieczenia roszczenia, powoduje ustanie stanu opóźnienia. Pozostawanie przez dłużnika w opóźnieniu jest zaś podstawą przesłanką powstania obowiązku zapłaty odsetek za opóźnienie.
- 124 W zależności od przyjętej wykładni, stan opóźnienie ustaje bądź całkowicie (zarzut zatrzymania ma skutek wsteczny), bądź w chwili złożenia oświadczenia o skorzystaniu z prawa zatrzymania. W tym ostatnim przypadku odsetki za opóźnienie należne byłyby konsumentowi od upływu terminu na spełnienie przez przedsiębiorcę świadczenia po otrzymaniu przez niego wezwania do momentu powołania się na zarzut zatrzymania.
- 125 Wykładnia przyjmująca, że wraz z podniesieniem zarzutu zatrzymania ustaje opóźnienie, zakłada, że dłużnik gotowy jest do spełnienia świadczenia, jednak przysługuje mu skuteczne wobec wierzyciela prawo, które zwalnia od obowiązku niezwłocznego spełnienia świadczenia. Podniesienie zarzutu zatrzymania nie daje natomiast prawa do korzystania z rzeczy będącej przedmiotem zatrzymania.
- 126 W ramach sporów dotyczących skuteczności, ważności lub rozliczenia umów kredytu, zarzut zatrzymania ma charakter ewentualny, gdyż przedsiębiorca, jak w sprawie pomiędzy stronami, co do zasady neguje zasadność roszczeń konsumenta. Przedsiębiorca nie jest zatem gotowy do spełnienia świadczenia na rzecz konsumenta, a prawo zatrzymania nie jest jedyną przyczyną powstrzymania się ze świadczeniem.
- 127 Z tego względu wątpliwości sądu odsyłającego budzi czy dotychczasowa wykładnia prawa krajowego związana ze skutkami podniesienia zarzutu zatrzymania daje się pogodzić z zasadą skuteczności ochrony przyznanej konsumentowi przepisami dyrektywy 93/13 i obowiązkiem zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganiu stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych z konsumentami (art. 7 ust. 1 dyrektywy).
- 128 Dalsze stosowanie takiej wykładni przy określaniu terminu opóźnienia przedsiębiorcy powoduje bowiem, że przedsiębiorcy negujący uzasadnione roszczenia konsumentów nie ponoszą odpowiedzialności za opóźnienie oraz niezasadne korzystanie z środków, które powinny zostać zwrócone konsumentowi.
- 129 Stąd też, niezależnie od odpowiedzi udzielonej na pytanie pierwsze, należałoby przyjąć, że art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoi na przeszkodzie takiej wykładni prawa krajowego, która, w przypadku braku możliwości dalszego obowiązywania umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, ogranicza w jakikolwiek sposób odpowiedzialność przedsiębiorcy za opóźnienie w spełnieniu na rzecz konsumenta świadczenia restytucyjnego, obejmujące cały okres od

zakwestionowania przez konsumenta skuteczności nieuczciwych warunków umowy bądź jej ważności do chwili, w której przedsiębiorca wykaże gotowość do zaspokojenia roszczeń konsumenta.

Zawieszenie postępowania

[OMISSIS]